

Figures Retòriques

Per als qui ens costa una mica...

- ▶ **Al·legoria:** Consisteix a desenvolupar paral·lelament una successió d'idees, de manera que expressin simultàniament un sentit directe i un de figurat, ambdós complets. Es diferencia de la metàfora pel fet que pot abraçar tota una obra, i també per la finalitat, que no és estètica, sinó més aviat didàctica o moral.
Ex: Ajeia l'amic en llit d'amor. Els *llençols* eren de *plaers*, i el *cobrellit* era de *llanguiments*, i el *coixí* era de *plors*. I era qüestió si el drap del coixí era del drap dels llençols o del cobrellit. (R. Lull)
- ▶ **Al·literació:** És la repetició d'un mateix so vocàlic o consonàntic –no sempre d'unes mateixes lletres– al llarg d'un vers, d'una estrofa o d'una frase.
Ex: Com feix de canyes cruixien trinxades ses arrels. (J. Verdaguer)
L'al·literació s'usa també en aforismes, dites populars i jocs lingüístics o embarbussaments.
Ex: Un plat ple de pebre negre està.
- ▶ **Anadiplosi:** Repetició d'una o diverses paraules al final d'un vers i al començament del següent.
Ex: O dures fletxes de mon fat rompudes,
rompudes per ferir més doloroses. (F. Fontanella)

- ▶ **Anàfora:** Repetició d'un mateix mot o grup de mots al començament de dues o més frases (o versos) per tal de reforçar el sentit.
Ex: **Doneu-me** una llanterna: –On és el cavall?
Doneu-me carbons durs i guixos lluminosos,
Doneu-me murs de nit a les ciutats lunars. (J. V. Foix)
- ▶ **Antítesi:** Figura consistent a oposar en una mateixa frase dos mots, pensaments, expressions, etc., de sentit contrari.
Ex: on cada tarda el món s'ordena
entre el repòs i el moviment. (J. S. Pons)
- ▶ **Antonomàsia:** Consistent a substituir un nom propi per un de comú i a l'inrevés.
Ex: Un **Rafael** (per un gran pintor), l'**Apòstol** (per Sant Pau)
- ▶ **Aposició:** Consisteix a juxtaposar una o més paraules a una altra o unes altres, de la mateixa categoria gramatical, de manera que la segona exerceixi una funció explicativa.
Ex: Oh Cloris –l'aimada de coses no vistes–
atura l'hivern amb el somris teu! (M. de Palol)

- ▶ **Aposició:** Consisteix a juxtaposar una o més paraules a una altra o unes altres, de la mateixa categoria gramatical, de manera que la segona exerceixi una funció explicativa.
Ex: Oh Cloris –l'aimada de coses no vistes–
atura l'hivern amb el somris teu! (M. de Palol)
- ▶ **Apòstrofe:** Aquesta figura consisteix a dirigir la paraula en un to emocional a una persona o cosa personificada, o al mateix lector.
Ex: La meva anima, **Lluïsa**,
s'enfila en una camisa. (J. Palau i Fabre)
E així hagueren bons pilots, qui eren de la terra, qui les muntanyes sabien e les sendes. **Què us diré?** que dins sis jornades que ha de Palerm en Messina, en tres jorns hi entraren. (R. Muntaner)
- ▶ **Asíndeton:** És l'omissió de conjuncions de coordinació per tal d'accelerar el ritme de la frase. En les enumeracions, l'asíndeton és especialment important per la seva gran expressivitat.
Ex: Aquesta meva pobra,
bruta, trista, dissortada pàtria (S. Espriu)
Era alt, sec, una mica encorbat (J. Pla)

- ▶ **Comparació:** Estableix una relació d'analogia entre dos termes: un de pres coma real (A) i un d'imaginari (B). La comparació es distingeix de la metàfora perquè no consisteix en una substitució d'un terme per un altre, sinó en la juxtaposició de dos termes comparats. La relació entre ells és expressada amb un nexa gramatical (*com, talment...*) o bé amb *sembla...*
Ex: La platja **sembla** un cor abandonat! (J. M. de Sagarra)
...les noies amb descarats pits **com** llimones (F. Parcerisas)
- ▶ **Encavallament:** Ruptura entre el paral·lelisme sintàctic i el mètric. Es produeix quan la unitat sintàctica sobrepassa el vers.
Ex: a la vora de la mar. Tenia
una casa, el meu somni. (S. Espriu)
- ▶ **Enumeració:** Presenta d'una manera ràpida i continua un seguit d'idees referides sempre a una mateixa cosa. A vegades l'enumeració pot aparèixer combinada amb l'asíndeton o l'anàfora.
Ex: Drap de la pols, escombra, espolsadors,
plomall, raspall, fregall d'espart, camussa,
sabó de tall, baieta, lleixiu, sorra,
i sabó en pols, blauet, netol, galleda. [...] (M. M. Marçal)

- ▶ **Epanadiplosi:** Repetició d'una paraula al principi i al final d'una frase.
Ex: ...encara més de nit, **encara**. (P. Gimferrer)
- ▶ **Epítet:** És l'adjectiu que expressa una qualitat inherent al substantiu. La seva funció és bàsicament expressiva.
- ▶ Ex: En el bosc de les ombres, lluïssor de les dents;
carbó **negre**, dents **blanques**. (T. Garcés)
- ▶ **Eufemisme:** Es substitueix una paraula o expressió considerada desagradable, desplaent i inoportuna per una altra de més amable o ennoblidora.
Ex: **sines** (pits), **donar llum** (parir), **invident** (cec), **amiga** (amistançada)
- ▶ **Hipèrbaton:** Consisteix a alterar l'ordre gramatical dels elements de la frase.
Ex: l'enramellada Flora,
per cobrir de les illes la nuesa,
nova catifa de verdor ha estesa. (J. Verdaguer)
- ▶ **Hipèrbole:** Exageració evident que deforma la realitat. I B. Rosselló-Pòrcel, referint-se als nuvis, escriu
Ex: Aixecaràs la cortina,
la duràs a l'altre cambra
i et traurà sang per la boca
a la primera besada.

- ▶ **Homofonia:** És la identitat fonètica entre dues paraules o expressions de significat diferent.
Ex: conill, per què tems al temps? (Pere Quart)
- ▶ **Imatge (metàfora impura):** Identificació poètica entre un element real i un de irreal quan tots dos són presents en el text literari.
Ex: **Mocador d'olor**
fragant tarongina
com li bat el cor! (J. Salvat–Papasseit)
- ▶ **Interrogació retòrica:** Pregunta emfàtica que no espera resposta.
Ex: ¿Serà així que, en el camí de la fosca,
anirem a l'encontra de la llum? (F. Parcerisas)
- ▶ **Ironia:** Negació tàcita del que es diu literalment. El que es diu és el contrari del que es vol dir.
Ex: No demano gran cosa:
poder parlar sense estrafer la veu,
caminar sense crosses,
fer l'amor sense haver de demanar permisos,
escriure en un paper sense pautes. (M. Martí i Pol)
- ▶ **Lítote:** Negació del contrari d'allò que es vol afirmar.
Ex: No és dolent. (volent dir "és bo")

- ▶ **Metàfora:** Consisteix a identificar dos objectes o conceptes diferents. Poden ser de dues classes:
 - Metàfores “in praesentia” o impures. Hi apareix el terme real (A) i també l’irreal o imaginari (B). Les estructures més habituals són:
 - Ex: La terra (A) **és una cambra** (B)
on no penetra el vent. (J. S. Pons)
 - Metàfores “in absentia” o pures. El terme real (A) és substituït pel terme irreal o imaginari (B). L’estructura és, doncs, *B*. Així, per exemple, Baltasar Porcel, en referir-se a la lluna plena (A), ens diu:
la melangiosa i freda claror de la **bola nocturna** (B)...

- ▶ **Metonímia:** Consisteix a designar una cosa amb el nom d’una altra amb la qual manté alguna de les relacions següents:
 - La causa per l’efecte. Ex: **l’ huracà arrassà tot un poble** (l’huraca per l’aigua i el vent)
 - L’efecte per la causa. Ex: **el meu dolç turment** (dolç turment per la meva dona)
 - La manca pel producte. Ex: **Es va comprar un Renault** (Renault per cotxe de la marca Renault)
 - L’instrument per la persona que l’utilitza. Ex: **Avui he conegut la ploma més important de França** (la ploma per l’escriptor)
 - EL continent pel contingut. Ex: **Què diu el Comitè Superior de Disciplina Esportiva?** (C.S.D.E per les persones que l’integren)
 - El lloc d’origen pel producte. Ex: **Porta’ns un alella** (un alella per vi d’Alella)
 - El signe per la cosa significada. Ex: **Ja hissen la falç i el martell** (falç i martell per bandera russa)
 - L’autor per l’obra. Ex: **He comprat un Picasso** (Picasso per un quadre de Picasso)
 - Els trets físics pels morals. Ex: **En Daniel té mal cap** (mal cap per ser un disbauxat)

- ▶ **Onomatopeia** : Consisteix a imitar sons reals.

Ex: El vaig tornar allà on havia estat sempre i vaig pensar que el cargol era l'església i la perla de dintre mossèn Joan i el buuum... buuum... un cant d'àngels. (M. Rodoreda)

- ▶ **Oxímoron**: Es col·loquen en contacte paraules de sentit oposat que s'exclouen entre si.

Ex: Obscura claredat. Música callada.

- ▶ **Paradoxa**: És la unió d'idees aparentment irreconciliables, però que en el fons presenten un enunciat veritable.

Ex: Vàrem tenir la copa de la vida
arran de llavis, i bevent mories (J. Verdaguer)

- ▶ **Paral·lelisme**: És un recurs sintàctic que consisteix a repetir una mateixa estructura en diverses frases seguides.

Ex: No hi ha cap llac tan clar com els teus ulls
ni cap vent tan subtil com els teus dits. (M. M i Pol)

- ▶ **Perífrasi** : Expressa una realitat o una imatge amb més paraules de les necessàries amb finalitat eufemística, embellidora, etc.

Ex: I vaig pensar: "Aquest món, certament, és bonic, però no és més que una careta, i tot allò que tant ens hi agrada és el somriure del rostre formós que hi ha al darrere. ¡Doncs, quan caigui la careta i contemplem el rostre al descobert, bé deurem gaudir més que no pas ara! I és el rostre d'un ésser que ens ama, dolç, bondadosíssim;... (J. Ruyra)

- ▶ **Personificació (i prosopopeia):** Atribució de qualitats humanes a altres éssers o a objectes.
 - Ex: Així una fulla **pensa** que es fa lliure quan cau. (M. Torres)
 - Si l'ésser personificat parla, aleshores la figura retòrica s'anomena prosopopeia.
 - Ex: Quan érem prop de Talabra
algú **ens cridava pel nom:**
Era una pedra, era un arbre,
un casull entre vinyots (J. V. Foix)
- ▶ **Polisíndeton :** És la repetició de conjuncions de coordinació amb la finalitat de remarcar l'expressió.
 - Ex: Mira, al món, quina harmonia:
pins i vinyes i núvols de mel. (M. Manent)
- ▶ **Pleonasme:** Consisteix a repetir una paraula o una idea per reforçar l'expressió.
 - Ex: i jo, aleshores, **basaré ta galta;**
i la **besada** ens durà el joc d'amar (J. Salvat–Papasseit)
- ▶ **Quiasme:** És una figura sintàctica que consisteix en la disposició creuada dels elements que formen dos sintagmes o dues frases.
 - Ex: Collim la rosa de dia
i de nit el gessamí (J. Carner)

- ▶ **Símbol** : És la representació d'un concepte per un altre que el recorda per analogia. Així, per exemple, a *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda, els *coloms* esdevenen veritables símbols de la vida de la protagonista, la *Colometa*.
- ▶ **Sinècdoque**: Figura que consisteix a estendre o restringir el significat d'un mot, prenent el tot per la part o la part pel tot; el gènere per l'espècie, o l'espècie pel gènere, el singular pel plural, o el plural pel singular, etc. En els versos següents s'esmenta la part (cor) pel tot (l'home i la vida)
 - Ex: seré un cor dins de la fosca;
porpra de nou amb l'alba. (Carles Riba)
- ▶ **Sinestèsia**: És l'associació de dos elements que provenen de camps sensorials diferents.
 - Ex: **Música cega** (M. Torres)
 - Les fulles color d'enyorament (J. Carner)
 - Les llàgrimes sonores (P. Quart)